

Metode de conservare a obiectelor arheologice descoperite în urma săpăturilor de la Lazuri (județul Satu Mare)

Vasile Sulyok

În perioada 22 august - 4 noiembrie 1993 am început săpăturile arheologice în localitatea Lazuri, județul Satu Mare, săpături care de atunci continuă anual.

Urmele de locuire încep încă din epoca bronzului și continuă în perioada statului Dac, fiind cea mai mare așezare din nord-vestul României.

Au fost găsite mai multe gropi - inițial folosite pentru păstrarea cerealelor, iar după aceea ca și gropi menajere.

Materiale similare pentru nord-vestul țării au apărut în cercetările efectuate în zona Aradului și a Bihorului iar în afara granițelor în Slovacia, Ucraina și până la Dunărea Mijlocie.

În afara materialului ceramic foarte bogat și diferit s-au găsit și piese de metal; seceri de bronz și unelte din fier.

Topografic, locul de descoperire al cercetătorilor se situează în partea de nord-vest a comunei Lazuri, la limita de contact cu hotarul municipiului Satu Mare în zona pe care localnicii o numesc "Lubi Tag", la 2,25 km de comună și la 300 de metri nord-est în partea dreaptă a drumului de acces Lazuri Peleş.

Investigațiile din 1993 avuseseră caracterul unor sondaje, menite a verifica și nuanța observațiile înregistrate din 1977, într-o zonă situată aproximativ în centrul așezărilor databile în mai multe perioade (vechii locuitori au exploatat poziția favorabilă, ușor înălțată în raport cu restul terenului, a unui "grind").

S-a confirmat existența unor locuiri din epoca bronzului (cultura Suciul de Sus) prima vârstă a fierului, La Tene, secolele II-IV și VI-VII două oale întregibile, apărute în stratul vulverant de arătură, par să sugereze și existența unei locuiri din secolul VIII-IX. (constată de altfel în imediata apropiere - punctul Râtul lui Bela). Reluarea în 1994 a cercetărilor din punctul Lubi Tag marchează începutul efectiv al efortului de cercetare sistematică a obiectivului, prin decopertarea succesivă a unor suprafețe.

Săpătura a fost concepută în cursivitatea sondajelor din 1993.

Trebuie menționat faptul că am continuat să ne adâncim, cu scopul de a clarifica adâncimea până la care apare stratul corespunzător locuirii din epoca bronzului, insistându-se îndeosebi în porțiunea unde fusese identificată o locuință din această perioadă eventual o suprapunere de locuințe (epoca bronzului și hallstiană).

Cercetările din 1994 au completat și nuanțat datele generale cunoscute, fiind identificate complexe clare din epoca hallstiană, precum și o locuință din Epoca La Tene mai timpurie, în raport cu complexele din aceeași epocă cunoscute până acum.

Din obiectivele urmărite menționez o locuință din secolele VI-VII, inițial a fost sesizată extremitatea sa sud-estică, deja la -0,37 -0,40 m conturul complexului era relativ clar, cu excepția colțului vestic unde, la adâncimea menționată apăruse blocul de lut cruțat.

La -0,40 m au apărut pereții unui cuptor. La est de cuptor la -0,45 m a fost găsit un fragment ceramic tipic secolelor VI-VII lucrat cu mâna și un vâlătuc de lut. Locuința este ca plan de formă pătrată, laturile oscilează cu foarte mici diferențe în jurul a 3,80 m. Pereții, bine păstrați sunt aproape verticali. Podeaua este orizontală, nefiind amenajată în mod special. Din profilul de pe martor rezultă că groapa locuinței pornește din stratul de pământ negru-cenușiu, situat imediat sub arătură, adică de la adâncimea medie de 0,25 - 0,30 m. Adâncimea inițială a gropii trebuie să fi fost de cca. 0,60 m. În colțul vestic se află cuptorul,

amenajat într-un bloc de lut cruțat. Blocul de lut cruțat, în vederea amenajării cuptorului avea formă relativ pătrată, latura oscilând în jurul lui 1,20 m în parte marginile lui s-au prăbușit, îndeosebi în forma colțurilor. Este posibil ca pe latura nord-estică să fi fost amenajat sub forma unei trepte, fie că aici el s-a prăbușit pe o adâncime mai mare - mai bine s-a păstrat colțul nord-vestic. Cuptorul a fost realizat prin scobirea blocului de lut în porțiunea sa centrală, gura de alimentare fiind deschisă spre interiorul locuinței, pe mijlocul laturii sud-estice a blocului.

În plan, cuptorul are formă ușor ovală (la - 0,55 m pe blocul de lut, dimensiuni pe axe; 0,50 x 0,44 m) iar în secțiune are formă de pară.

Gura de alimentare se prezintă sub forma unui canal aproape cilindric (era lungă de 0,24 m) la baza laturii sud estice a fost cruțată o treaptă în lutul galben, pe o înălțime de 6 cm de la podea și cu o lățime de 0,15 m.

Pereții cuptorului au fost lățuți pe o grosime de 3 - 4 cm în medie, fiind ulterior puternic arși (la cărămiziu), formându-se astfel o crustă rezistentă. Pământul din exteriorul lățuției era și el ars pe o grosime medie de 2 cm (la brun roșcat). Vatra cuptorului prezintă o nuanță de cenușiu-alburiu ca urmare a arderii și mai puternice la care a fost supusă. Pereții lățuți și arși ai cuptorului s-au păstrat pe o înălțime maximă de 0,56 m. Cuptorul a fost umplut pe cea mai mare parte a adâncimii cu lut galben, amestecat cu pământ negru-cenușiu, în care au apărut foarte multe lipituri arse, macerată, posibil în unele cazuri fragmente de vălătuci. Unele bucăți mari, uneori vitrificate, nu par să provină de la pereți, ori bolta cuptorului; n-au fost găsite fragmente sigure din bolta acestuia.

În cuptor, așezați peste un strat de pământ subțir sau mai gros se aflau 11 vălătuci din lut ars, intacti, cu forme diferite (sferice, ovoidale și cu dimensiuni mai mari, rectangulare).

Deși ei par să fi fost așezați la baza pereților cuptorului pentru a-i sprijini, cel puțin unii dintre ei trebuie să fi căzut de pe blocul de lut cruțat așa cum indică stratul de pământ mai gros găsit sub unele dintre piese. Majoritatea par însă a fi fost așezați în poziția menționată deja. În umplutura cuptorului au apărut fragmente din marginile unor oale lucrate cu mâna dintr-o pastă grosieră degresată cu cioburi pisate sau macroprundiș prezentând practic aceeași formă de oală, identică așa numitului tip Praga-Corceac. Tipul de locuință și cuptor, ceramică din inventar, își găsesc analogii în așezări databile din prima jumătate a secolului al VI-lea până în prima jumătate a secolului următor cercetate în Ucraina, Polonia Mică, Cehia, Slovacia, Germania estică și chiar nord-estul Ungariei, atribuite slavilor arhaici.

Din punct de vedere al tehnicii de lucru, ceramica din această parte a țării din faza respectivă, prezintă aceleași categorii cu faza anterioară, la care se mai adaugă ceramica pictată (descoperite tot aici la Lazuri în anul 1977).

Inventarul materialului care apare în zona Lazuri din campaniile anuale, este foarte bogat, cuprinzând o perioadă mai largă.

Întâlnim fragmente ceramice din cultura Gava dintr-o pastă relativ bună, rezistentă, lucrată cu mâna, de formă tranconică cu pereți înalți arcuiți spre interior cu baza îngroșată fără ornament. În faza clasică a ceramicii daco-getice, ornamentele realizate prin incizare sunt foarte frecvente și alcătuiesc un bogat repertoriu de motive decorative. Încercarea de a-i aduce la viață pe locuitorii acestei așezări ar fi sortită eșecului fără contribuția conservatorului, deoarece timpul nu a cruțat vestigiile lor materiale.

Conservarea realizează o punte de legătură între descoperirea unor fragmente de vase fragilizate și momentul când acestea reprimsc forma modelată de creatorul lor în urmă cu multe secole.

În plus este înlesnită munca arheologului care operează mai ușor o clasificare tipologică.

Păstrarea tezaurului lăsat de trecut pentru generații viitoare revine conservării.

Întrucât conservarea este o disciplină care se ocupă cu etiopatologia (factor simptomă), profilaxia (prevenire) și tratamentul stopare a degradărilor, alterărilor bunurilor culturale, este important să se cunoască factorii care acționează asupra obiectului, pentru a putea interveni, oprind sau încetinind aceste procese de transformare. Orice obiect care a supraviețuit în pământ timp de 2000 sau numai 500 de ani trebuie să fi ajuns la un echilibru cu mediul său, altfel nu ar mai fi prezent acolo. Descoperitorul distruge acest echilibru fie el de natură chimică sau fizică, și astfel degradarea și corodarea se pot activa din nou chiar din momentul în care obiectul vede lumina zilei. Uneori, este doar o problemă de câteva minute până când se produce degradarea ireversibilă, alteori poate dura zile sau săptămâni până când începe corозиunea evidentă, în timp ce cu unele materiale, cum ar fi ceramica arsă puternic nu se poate întâmpla absolut nimic.

Foarte adesea soluția este de păstra obiectul într-un mediu asemănător celui în care a fost găsit, deși alteori este necesară oprirea corозиunii prin realizarea unui mediu diferit dar stabil. În cazul ceramicii, dacă o piesă întreagă sau fragmentară este prea fragilă pentru a fi ridicată din pământ fără degradare, atunci aceasta are nevoie de un sprijin suplimentar și eventual, consolidată înaintea ridicării. Uneori este suficient să se bandajeze de jur-împrejur piesa pentru a-i conferi rezistența mecanică necesară.

În mai multe cazuri este necesar să se pensuleze sau, mai bine, să se pulverizeze pe piesă o soluție corespunzătoare pentru consolidare.

Alegerea agentului de consolidare va depinde de prezența umezelii. Trebuie ținut cont de faptul că agenții de consolidare vor trebui, aproape cu siguranță îndepărtați în laborator, așa încât aceștia vor fi folosiți la cea mai mică consistență pentru asigurarea sprijinului suficient. Oricare ar fi agentul de consolidare folosit, obiectul, solul și consolidantul trebuie lăstate să se usuce bine înaintea ridicării, deoarece agenții de consolidare în stare umedă pot face ca piesa să fie mai fragilă decât a fost înainte. Cele mai multe cioburi solide pot fi și de obicei sunt spălate fără nici o problemă totuși trebuie luate următoarele precauții :

1. Ceramica slab arsă neolitică din epoca bronzului sau altă epocă se spală numai după testarea atentă în apă a unei bucăți lipsite de importanță (aceasta se poate dezintegra).
2. Nici o piesă care pare să necesite consolidare nu trebuie să fie spălată.
3. Marginile pieselor fragile nu se freacă, deoarece ulterior se pot îngreuna sau poate fi imposibilă alăturarea lor.
4. Dacă sursa de apă permite este bine să existe un vas pentru spălarea inițială și îndepărtarea murdăriei și altul pentru curățirea finală. Apa murdară care conține particule ceramice fine poate să acționeze ca un abraziv. Fiecare material descoperit poate deveni, eventual, obiectul analizei științifice cu importanță pentru aspecte privind arheologia. De aceea, toate procedurile și formele de tratament ale sitului din punct de vedere al conservării vor fi concepute astfel încât să nu prejudicieze aceste analize. Deasemenea, trebuie să se acorde atenție aspectelor privind mediul în care a fost descoperit situl.

Relația dintre obiecte, așa cum sunt localizate în pământ, sau a părților din care este construit obiectul este de mare importanță pentru reconstituirea ulterioară. Astfel se reține aspectul în săpătură al unui obiect fragil, care ulterior se desface în bucăți, este dislocat. Din aceste motive, toate aceste aspecte și toate obiectele fragile trebuie să fie fotografiate in situ în cele mai bune condiții cu etalon de mărime înainte de a fi mutate din loc.

